

PAPER DETAILS

TITLE: GÜVENLİĞİN SAGLANMASINDA BİR KOLLUK KUVVETİ OLAN JANDARMANIN
GEÇMİSTEN GÜNÜMÜZE ROLÜ VE DÜNYADAKİ KONUMU

AUTHORS: Güray ALPAR

PAGES: 79-106

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/208183>

GÜVENLİĞİN SAĞLANMASINDA BİR KOLLUK KUVVETİ OLAN JANDARMANIN GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE ROLÜ VE DÜNYADAKİ KONUMU

Güray ALPAR*

ÖZ

Güvenlik, bir toplumda yaşayanların tehlikelerden uzak korkusuzca yaşayabilme durumudur. Devletlere düşen temel sorumluluk, intizamı sağlayarak adaleti tesis etmek ve güvenlik ihtiyacını karşılamaktır.

Tarih boyunca kurulan Türk Devletleri güvenlik ihtiyacını karşılanmasına büyük önem vermişler ve bu maksatla çeşitli güvenlik kurumları oluşturmuşlardır. Askerî yapıda olan bu kurumlar barış dönemlerinde emniyet ve âsâyişi sağlarken, gerektiğinde savaş dönemlerinde dış tehditlere karşı kullanılmışlardır.

Selçuklu ve Osmanlılarda emniyet ve âsâyişi sağlayan askerî statüdeki "Subaşı" ismi ilk defa Türklerin ilk yazılı belgelerinden birisi olan Tonyukuk Kitabeleri'nde karşımıza çıkmaktadır. Bu kitabede, İnel Kağan'ın "Sü başı" olarak atandığı bildirilmektedir. Yazıtta belirtilen subaşılardan icra ettiği görevlerin, günümüzün jandarma görevlerine benzer olduğu görülmektedir.

Türklerin güvenliğin sağlanması için askerî nitelikli güçlü bir teşkilat oluşturması ve bu teşkilatı gerektiğinde savaş dönemlerinde de kullanması mantıklı bir tecrübeye dayanmaktadır. Bu devlet geleneği, bugüne kadar çeşitli isimlerle devam etmiş ve dünyadaki diğer güvenlik kuvvetleri için bir model oluşturmuştur.

Bu çalışmada, geçmişten günümüze askerî bir kolluk kuvveti olarak jandarmanın, ülke güvenliğinin sağlanmasındaki rolü ve dünyadaki diğer askerî statülü kolluk kuvvetleri arasındaki konumu ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Askerî Statülü Kolluk, Jandarma, Âsâyiş.

THE ROLE OF THE GENDARMERIE AS A LAW ENFORCEMENT FORCE IN MAINTAINING SECURITY FROM PAST TO PRESENT AND ITS POSITION IN THE WORLD

ABSTRACT

The security is the status of living fearlessly and out of harms of the people living in that community. The fundamental responsibility to be undertaken by the States is to establish the justice and satisfy the need of security by ensuring order and regularity.

The Turkish States established throughout history have given much importance to the satisfaction of the security need and have established various security institutions for this purpose. These institutions, having military structures, have been used against the external threats in war times as well as ensuring security and public order in peace times.

We come across with the term "Subaşı", that had military status and ensured security and public order during the Seljuk and Ottoman eras, in one of the first written documents of Turks; Tonyukuk Inscriptions. It

* Dr.Tuğg., J.Gn.K.İği, Genel Plan ve Prensipier Başkanı, akadem2010@yahoo.com

is seen that the duties of Şubaşı stated in the inscription exactly correspond to the duties of today's Gendarmeries.

The Turks' establishing a powerful military-qualified organization for maintaining the security and using this organization in war times as well, when required, are based on a logical experience. This state tradition has continued under the various names up to today and set a model for the other security forces in the world.

The role of the Gendarmerie as a law enforcement force with military status in maintaining country security from past to present and its position among the other law enforcement forces with military status in the world are tried to be revealed in this study.

Key words: Security, Law Enforcement Forces with Military Status, Gendarmerie, Public Order.

GİRİŞ

Güvenlik; birey, topluluk veya toplumun arzu edilmeyen, beklenmeyen olay, durum veya saldırılardan, maddî, yasal ve psikolojik araçlarla korunması anlamını taşır (Ergül, 2008:129). Toplum hâlinde yaşamının en büyük getirilerinden birisi güvenliktir. Devletler, muhtemel iç ve dış her türlü tehlikelerden korunmuş olarak varlıklarını devam ettirmeye çalışırken, vatandaşları da kendilerini muhtemel tehlikelere karşı güvende hissetmek ve yaşamlarını huzur içerisinde sürdürmek istemektedirler. "Sosyal Sözleşme" olarak tarif edilen felsefeye göre, toplumu teşkil eden bireyler, özgürlüklerinin bir kısmını devlete devrederek, karşılığında bazı ihtiyaçlarının karşılanmasını beklerler (Beccaria, 2003:20-22). Bu anlaşma çerçevesinde devlete düşen temel sorumluluk, intizamı sağlayarak adaleti tesis etmek ve güvenlik ihtiyacını karşılamaktır. Vatandaşlar, devlet tarafından sağlanan bu hizmetin eksiksiz olarak yerine getirilmesini isterler. Bu hizmetin yetersiz ve eksik bir biçimde sunulması ise genelde "devlet iflası" olarak kabul edilmektedir (Munger, 2000).

Devlete, topluma, kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike ve kazaları önlemek için alınan hukuka uygun önlemlerin tümü emniyet, bu önlemlerin alınması sonucu, toplumda dirlik ve düzenin varlığı konusunda oluşan yaygın inanç ise âsâyiş olarak tanımlanmaktadır (2803 Sayılı Kanun ve Yönetmelik, 1984:21). Bu noktada, sadece emniyetin sağlanmasının değil, sağlandığı konusunda toplumda bir inancın oluşturulmasının da önemli olduğu görülmektedir. Toplumda düzenin kurulması, emniyet ve âsâyişin sağlanması ve bunun sürdürülmesi toplumsal bir kaygıdır. Bu yüzden güvenlik güçlerine ihtiyaç duyulur. Güvenliği sağlayan birimler genel olarak kolluk olarak nitelendirilir. Kolluk, kamu düzeni ve güvenliğini koruma, kollama, suç ve suçluları bulmakla görevli, gerektiğinde zor kullanma yetkisine sahip, kanunlarla verilen yetkiler dâhilinde görev yapan devlet kuruluşlarıdır

(Jandarma Meslek Bilgisi-1, 2010:2-10). Yılmaz kolluğu, genel düzen ve emniyeti sağlayan devlet kuvveti olarak tanımlamaktadır (Yılmaz, 1982:530). 2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği'nde genel kolluk olarak silâhlı bir kuvvet olan jandarma ve polis gösterilmiştir (2803 Sayılı Kanun ve Yönetmelik, 1984: 21). Türk Jandarması askerî niteliği olan bir güvenlik kuvvetidir ve silâhlı bir güvenlik ve kolluk kuvveti olarak emniyet ve âsâyiş ile kamu düzenini sağlamaktadır (Arıs, 2007:11). Polis sözcüğü ise, eski Yunan'da şehir demektir. İngilizcedeki "police" ve Türkçedeki "polis" kavramlarının kökeni bunlar olsa da günümüzde kent içinde kamu düzenini, huzur ve esenliği sağlayan örgüt, kolluk, zabıta anlamında kullanılmaktadır (Aydın, 1996:5).

Alyot, "Türkiye'de inzibat tarihinin, tamamıyla askerî tarihimiz olarak kabul etmek doğru ve yerinde bir görüş olur" demektedir (Alyot:2008). Eski Türkler, kamu düzen ve güvenliğini ulusal savunma ile birlikte yürütmüşlerdir. Bu nedenle, polislik hizmetleri, Osmanlı Devletinin son dönemlerine kadar askerî örgüt içinde oluşmuş ve tümüyle askerî özellikler göstermiştir (Alyot, 1947:11). İlk polis teşkilatı 10 Nisan 1845 tarihinde kurulmuştur (Sarıcakoyunlu, 1993:18). Polis, daha önce genel kolluk içerisinde ve askerî bir güvenlik ve kolluk kuvveti olan jandarma ile birlikte nitelendirilirken, bu tarihte ilk defa polis adı kullanılmıştır. Bu nedenle Türklerde, tam olarak olmasa da genellikle polis askerlikle özdeşleştirilmektedir. Sarı tarafından ilkokul öğrencileri arasında yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin güvenlikten sorumlu birisi olarak polisi tanımlamada kullandıkları, ikinci metafor asker/jandarma metaforu olmuştur (Sarı, 2010:55-57). Bu çalışmada öğrencilerin "askerler gibi bizim iyiliğimizi düşünürler", "askerler gibi disiplinlidirler", "askerler gibi vatanımızı korurlar" cevaplarını vermeleri, hâlen bu algının geçerli olduğunu göstermektedir.

Bir genel kolluk kuvveti olan Jandarma'nın ilk defa ortaya çıkışı konusunda bir görüş birliği bulunmamakta ve bu konuda yapılan fazla araştırma da bulunmamaktadır. Bu çalışmada jandarmanın, geçmişten günümüze rolü incelenecek ve dünyadaki konumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

1. KOLLUK TEŞKİLATININ TARİHİ GELİŞİMİ VE JANDARMA KAVRAMI

Türklerde devlet geleneği, tarihin en eski devlet kurucularından olmaları nedeniyle, binlerce yıl öncesine dayanmaktadır. Ülkelerinde dirlik ve düzenliğin korunmasına büyük önem veren Türklerin, bu düzeni sağlayacak

kolluğun en etkili şekilde oluşturulmasında titiz davrandıkları görülür. Eski Türklerde geçerli hükme göre, kişiler herhangi bir şekilde suça maruz kalır ve zarara uğrar ise suçlu mutlaka bulunmaya çalışılır ve zarar tazmin edilirdi (Alyot, 2008:11,12). Yine, sefere gidilse bile kuvvetin onda biri geride emniyet ve âsâyişi sağlamak üzere yurt içinde bırakılırdı (Alyot, 2008:41).

Kolluk tarihimizle ilgili olarak en eski yazılı belge Göktürklerle ait Tonyukuk Kitabesi'dir. Tonyukuk Kitabesi, Orhun Yazıtları'nın ilkidir. Tonyukuk, başkomutanlık ve vezirlik yapmış, bilgi ve tecrübesi ile Bilge Kağan'a yol göstermiştir. Göktürkler 552 yılında bağımsızlıklarını ilan ederek resmen kurulmuşlardır. 682 yılında ise II. Göktürk Devleti kurulmuştur. Başta Tonyukuk olmak üzere, yazıtlarda ilk Göktürk devlerinin bağımsızlığını kaybedişi anlatılır (Taşağıl, 1999:4-10). Bu kitabelerin okunması Türk tarihine yeni boyutlar kazandırmıştır. Böylece Çince kişi ve unvan adlarının Türkçelerinin anlaşılması mümkün olmuştur "Tonyukuk Kitabesi"nin kuzey yüzü ikinci taşında, Subaşı (Sü başı) unvanlı İnel Kağan'dan açıkça bahsedilmektedir. Tonyukuk Kitabesi'nin milattan sonra 727 tarihinde dikildiği (Taşağıl, 1995:1) söylene de, bazı kaynaklar bu tarihi 720 olarak kabul eder (Sümer, 1972:17).

Su, asker ve komutan manasındadır. Subaşı, Devlet adına kamu düzenini sağlamakla görevli büyük komutan anlamına gelmektedir. Türklerin güvenliğinin sağlanmasına verdiği önem yanında, bu görevi askerî yapıda güçlü bir teşkilata vermesi ve bu teşkilatı savaş dönemlerinde de kullanmasının mantıklı bir tecrübeye dayandığı anlaşılmaktadır. Diğer taraftan, subaşılardan icra ettiği görevlerin, günümüzün jandarma görevleriyle bire bir örtüştüğü görülür. Bu nedenle Türklerde kolluk tarihini subaşılarından, bir başka deyişle, jandarmalardan başlatmak ve İnel Kağan'ın, bilinen en eski kolluk amiri olduğunu kabul etmek yanlış olmayacaktır.

Daha sonra kurulan Türk Devletleri ile Selçuklu ve Osmanlılarda da subaşılardan, emniyet ve âsâyişi sağlamak maksadıyla askerî statülü kolluk kuvveti olarak görev yapmıştır. Subaşılardan, bugünkü jandarmada olduğu gibi, savaş döneminde düşmana karşı savaşırken, barış dönemlerinde bulundukları bölgelerde devlet adına kamu düzenini ve güvenliğini sağlamışlardır (Vural, 1971:15). Bu sistemin, güvenlik gücünü en etkin ve ekonomik kullanmanın bir yöntemi olarak, Türkler tarafından geliştirildiği görülmektedir.

Anadolu Selçuklularında, il merkezlerinde askerî ve mülkî işleri yürüten komutanlara Subaşı denilmiştir. Bunlar, bulundukları yerlerin kamu düzen ve

güvenliğini sağlamışlar, savaş zamanında ise ilçe ve köylerin tımarlı sipahilerine komuta etmişlerdir (Alyot,1947:10). Büyük Selçuklu İmparatorluğu'nun kurucusu Selçuk Bey'in de bir subaşı olduğu bilinmektedir. Yine, Osman Bey Karacahisar'ı ele geçirince Gündüz Alp'i subaşı olarak tayin etmiştir (Öztürk, 2012: 10). Peyami Safa, Jandarma Teşkilatının kuruluş yıldönümünde jandarmayı kutlamak için yazdığı "Türk Jandarması" isimli makalesinde, jandarmanın kuruluş tarihini Birinci Osman'ın İnegöl'ü ele geçirmesinden sonra Gündüz Alp'i subaşı tayin ettiği güne götürür ve yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasından sonra Asakir'i Zaptiye adını aldığından bahseder (Safa, 1959).

Osmanlı'da zaman içerisinde güvenlik hizmetini farklı kurumların yerine getirmeye başladığı görülür. Bu kapsamda kazalarda subaşılar, sancaklarda sancak beyleri görev yapmışlardır. İstanbul da ise emniyet ve âsâyiş hizmeti farklı bir anlayışla, ancak yarı askerî bir kolluk kuvveti olan, "Karakullukçu" denen yeniçeriler vasıtasıyla sürdürülmüştür (Kayalıbalı ve Arslanoğlu, 1973:132). Bunlar, karakol adı verilen "Kulluk"larda görev yapıp, devriye gezerek emniyet ve âsâyişi sağlarlardı. Kolluk görevlileri aynı zamanda askerî inzibat görevini de yerine getirirlerdi (J.Gn.K.lığı Tarihi, 2002:110). Yeniçeri Ağası emniyet ve âsâyişten sorumluydu. Yeniçeri Ağaları zaman zaman İstanbul'da kol gezerek şehrin âsâyiş ve düzenini sağlamakla görevliyidiler (Aris, 2007: 275).

Subaşı teriminin askerî statülü kolluğun temelini teşkil etmesi yanında bazı yazarlar, Orhun Kitabelerinde geçen "yargan"ları da bugünkü anlamda jandarma olarak kabul etmektedirler (Kayalıbalı ve Arslanoğlu, 1973:1479). Göktürk Devleti'nde, emniyet ve âsâyişi sağlayan ve "Yargan" olarak isimlendirilen askerî bir kuvvetin olduğu, yine Bilge Kagan tarafından yazdırılan, Göktürk Yazıtlarında görülmektedir (Aris, 2007:274). Kitabelerden Kül Tigin Yazıtı 732 yılında, Bilge Kağan Yazıtı ise 735 yılında yazılmıştır (Ergin, 2002: XVI-XXII). Yazıtlarda Eski Türklerde jandarma teriminin karşılığı olarak "Yarkan" (Yargan) terimi kullanılmıştır. Yarkan sözcüğü, Moğolcada "Daruga" kelimesinin karşılığıdır. Her iki sözcük de Uygur metinlerinde kolluk görevlileri manasında kullanılmıştır. Bu sözcüğün Altınordu Devleti'nin yanı sıra, Orta Asya ve Azerbaycan'da da kullanıldığı bilinmektedir.

“Jandarma” teriminin kökeni konusu incelenirken, Selçuklu Devleti’nden başlayarak, Anadolu Selçuklu Devleti, Anadolu Beylikleri ve Memluk Devleti’ne giden bir dönemde “Candar” terimi ve kuruluşunun incelenmesi de gerekmektedir. Dünyada, jandarma kelimesinin eski Fransızcada kullanılan “gens d’armes=silâhlı adamlar” kelimesinden geldiği söylenmekte ve askerî niteliği olan güvenlik kuvveti anlamında kullanılmaktadır (Dünya Jandarmaları, 2012:III). Ancak, genel kabul gören bu görüşe karşılık, bu terimin “candar” ismiyle daha öncesinde var olduğu görülmektedir.

Orta Çağda kurulmuş Selçuklu, Anadolu Selçuklu, Karahanlılar, Gazneliler, Harizmşahlar, Eyyubiler ve Memluk devletleri gibi Türk-İslam devletlerinde “candar” tabir olunan kuvvetler vardı. Candarlık en yüksek devlet memuriyetlerinden birisiydi. Seferde muhafız alayının önünde yürürlerdi. Anadolu Selçuklu Devleti’nin yıkılışından sonra Kastamonu ve çevresinde Şemseddin Candar tarafından kurulan ve 1461 yılına kadar varlığını sürdüren beyliğin ismi de Candaroğulları’dır. İslam Ansiklopedisine göre candar, Türkçe, Farsça ve Arapçada koruma ve muhafızlık hizmetlerini yerine getiren silâhlı asker manasındadır (1963:24). Büyük Selçuklu Devleti’nde candarlar hükümdarın ve sarayın muhafazasından sorumlu olarak hükümdarın emirlerini yerine getirirlerdi. Bunlar genellikle Türk çocukları arasından alınıp, özel olarak yetiştirilen bir kuvvetti (Uzunçarşılı, 1941: 35-37). Bunların başındaki kişiye Emir-i Candar denilirdi. Emir-i Candar sultanın silâhını taşıyan ve onu koruyan kişiydi (Akgündüz, 2001:168). Anadolu Selçuklularında ve beyliklerinde de devam eden bu sistemde, candarların bir kısmı divan muhafızı olarak istihdam edilirler ve harp esnasında hükümdarı korurlardı. Memluklu Devletinde de aynı sistem kullanılmakla birlikte, candarların mülkî ve adlî görevleri daha da artırılmış ve bunlara suçluları yakalama, tevkif, cezaevi koruması, kanunların yerine getirilmesi gibi ilâve görevler verilmiştir. Candar sisteminin daha sonra bazı Kuzey Afrika Devletlerinde “Bani Marin” ismi ile devam ettiği görülmektedir (İslam Ansiklopedisi, 1963:24). Osmanlı döneminde ise candarların görevini çavuş ve bostancı diye isimlendirilen birimlerin aldığı görülmektedir.

Osmanlılar döneminde uygulanan ve diğer ülkelerin jandarmalarına ilham veren başka sistemler de vardır. Osmanlılarda, önemli yollar üzerindeki boğaz ve geçitlerin korunması bir sorun olduğundan, bu görev o bölgede yaşayan halka verilir ve bunlara “Derbent” denilirdi (Özel, 1999:223). 1400’lü yıllardan itibaren oluşturulmasına başlanan bu teşkilat, yollarda seyahat edenlerin emniyet içinde olmalarından sorumluydu. Güvenliğin sağlanmasında “Belderen” denilen bir birim daha oluşturulmuştu. Bu birim de bir çeşit jandarma görevi yürütüyordu. Bunlar mükellefiyet şeklinde ücret alırlar, yol ve geçitlerden geçenlerin can ve mal güvenliğini sağlardı (Tongur, 1947: 82-108, Orhonlu, 1967:148).

Osmanlılardaki, “Derbent” ve “Belderen” teşkilatlarının kuruluş mantığı, Avrupa’da oluşturulan jandarma teşkilatlarının kuruluş düşüncesinde de görülür. Avrupa’da Jandarma kavramının ortaya çıkışının, Fransız Jandarması’nın 16 Şubat 1791’de kurulması ile başladığı kabul edilir. Müteakiben, İtalya ve Hollanda 1814, Türkiye 1839, İspanya 1844, Romanya 1850 ve Portekiz 1911 yılında Jandarma kuvvetlerini kurmuşlardır (Jimenez, 2010). Ancak belgelere göre, Avrupa’da jandarmaların kuruluşunun ve isimlendirilmesinin, Selçuklu sistemindeki “candarlar” ile birlikte, Osmanlı’daki askerî statülü yol emniyet birimleri olan “Derbent” ve “Belderen”lere oldukça benzediği ortaya çıkmaktadır.

Fransa’da “Jandarma” 1791 yılına kadar “candar” teşkilatında olduğu gibi saray muhafızlarının ismi idi. Fransa’da ilk “Maraşose” (Yol Güvenlik) bölükleri, Osmanlılardaki “Derbent” ve “Belderen” teşkilatlarına benzer bir şekilde 1501 yılında kurulmuştur. Fransızca “mare’chaussee”, jandarma anlamına gelmektedir. Hollanda dilinde aynı kelime “mareşose” olarak isimlendirilir (www.fransizcasözlük.net/marechaussee.htm, Erişim Tarihi: 05 Mart 2013). Şose kelimesi Türkçede de “yol” anlamındadır ve Fransa’da oluşturulan bu birimin kuruluş anındaki görevi, yollarda emniyetin sağlanması olmuştur. Hollanda’da 1814 yılında benzer şekilde kurulan teşkilatın ismi, 1791-1814 yılları arasında devam eden Fransız işgalinden dolayı, bir tepki olarak jandarma yerine “Mareşose” olarak isimlendirilmiştir (Dünya Jandarmaları, 2012:6-1). Bugün Hollanda jandarması hâla “Maraşose” ismini kullanmaktadır.

1769 yılında kapsamlı bir değişiklik, bugünkü jandarmanın temellerini oluşturan teşkilatlanmaya geçilmiş, 1791 tarihinde ise “Maraşose” ismi, “Gendarmerie Nationale” (Milli Jandarma) olarak değiştirilmiştir. “Maraşose” isminin o güne kadar saray muhafızları olan “Jandarma” olarak değiştirilmesindeki asıl neden, Fransız halkı nazarında “jandarma” isminin o dönemde itibarının fazla olmasından ve güveni çağrıştırmamasından dolayıdır.

18. yüzyılın sonlarına doğru, Fransa’da şehirlerde polis görev yapıyordu fakat kırsal alanda bir güvenlik boşluğu vardı. Bu güvenlik boşluğu Fransa’nın güçlenmesinin önündeki en büyük engellerden birisiydi. Maréchaussée teşkilatı başta artan rüşvet olayları sebebiyle halkın gözünde itibarını ve saygınlığını yitirmişti (Clive, 1999:16-21). Bu kuruluşun daha etkin hâle getirilmesi için bazı değişiklikler yapıldı. Teşkilatın kıyafetleri değiştirilerek diğer askerlerden ayrıldı ve en az dört yıl askerlik tecrübesi olanlar bu teşkilata

alındı. Ayrıca, güvenliği sağlama, sevk, koruma gibi görevler verildi, diğer yandan tutuklama gibi ilâve yetkiler tanındı. Napolyon Bonapart iktidara geldiğinde ilk işlerinden birisi güvenlik güçlerini daha da kuvvetlendirmek oldu. O tarihte kralı korumakla görevli özel bir birim olan jandarmaların halk nezdinde itibarı yüksekti ve yıpranmamış bir teşkilattı. Napolyon tereddüt etmeden, kısa ve kesin bir hamle ile yıpranmış olan Maréchaussée ismini “Jandarma” olarak değiştirdi. Bundan hemen sonra kurulan jandarma teşkilatı Fransa’da hâkim olan kaotik düzene son verdi ve güvenliği sağladı. Bu güven ortamı bozulan ekonomik sistemin de düzelmesine neden oldu. Jandarmanın sağladığı düzen sayesinde; ekonomi canlandı, vergiler daha kolay toplandı ve kısa bir süre sonra Fransa tekrar İngiltere ile birlikte dönemin süper güçlerinden birisi hâline geldi. Fransa, kurduğu bu sistemi ele geçirdiği ülkelerde güvenliği sağlamak amacıyla da etkin biçimde kullandı ve başarılı oldu (Soytürk, 2012:306-307).

Osmanlı’da kurulan ve dünyaya örnek olan başka güvenlik sistemleri de vardır. Osmanlı Padişahı 1’inci Murat (1319-1384) zamanında kurulan “Sipahi Ocağı” sistemi zaman içerisinde Afrika gibi diğer bölgelere yayılmış ve buralardaki güvenlik güçlerine ilham vermiştir. 1840 yılında Cezayir Fransızlar tarafından işgal edilince, burada bulunan sipahi sistemini kendilerine uyarlamışlardır. O dönemde sadece sipahiler sahra çölünü geçebiliyorlardı ve bu sayede efsane hâline gelmişlerdi. Senegallilerde bu sipahileri örnek alarak kendi jandarma teşkilatlarına “Sipahi” ismini vermiştir (Sady, 2011:30). Pierre Loti’nin yakın arkadaşı Julien Viaud’un “Bir Sipahinin Romanı” isimli eseri Senegal Sipahilerini dünya çapında ünlendirmiştir. Ancak, 1928 yılında, Senegal’i kontrol altında tutan Fransızlar, bu birliklerin adını “Kolonial Muhafızlar” olarak değiştirmiştir (Dünya Jandarmaları, 2012:38-1).

2. OSMANLI’DA JANDARMA TEŞKİLATININ KURULUŞU

Türkiye’de jandarma ismiyle bir kolluk teşkilatının kuruluşu, Yeniçeri Ocağının kaldırılmasını izleyen sıkıntılı bir dönemde ortaya çıkmıştır. Osmanlılarda Yeniçeri Ocağı 1826 tarihinde kaldırılmıştır. Bu olay “Vaka-i Hayriye” yani “hayırlı bir olay” olarak nitelendirilmiştir. Bu olay sonrasında, İngiliz, Fransız, Venedik ve Hollanda elçileri Sadrazam Benderli Selim Paşa’yı ziyaret ettiklerinde, bu ocağın dağıtılmasının on Rus Ordusunun mağlup edilmesinden daha değerli olduğunu söyleyerek, Devlet-i Aliye’nin önünün açıldığını müjdelemişlerdir (Bardakçı, 1996:24). Ancak, bu olayın hemen arkasından, bu elçiler arasında, daha önce yeniçeriler tarafından korunan elçiliklerin nasıl korunacağı konusunda uzun süren sorunlar ve krizler

çıkmiştir. Diğer taraftan, henüz düşmana karşı koyacak bir kuvvet oluşturmadan, böyle bir harekete girişmenin sonuçlarından Ruslar fazlasıyla istifade etmişlerdir (Uzunçarşılı, 1988: 565-596). Ne yazık ki, bu tarihten sonra, yüzyılın sonuna kadar Osmanlılar tek başına önemli bir savaş kazanamamıştır.

Bu olayın sonrasında, 1827 tarihinde Osmanlı Donanması İngiliz, Fransız ve Rus Donanmasıyla yakılmış, 1828-1929 Osmanlı Rus Savaşı kaybedilmiş, bağımsız Yunanistan Devleti kurulmuş, Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Paşa isyan etmiş, Suriye'yi ele geçirmiş, oğlu İbrahim Paşa komutasındaki kuvvetleriyle Osmanlı ordusunu yenerek 1832 yılında Anadolu'ya girmiş, Reşit Paşa komutasındaki Osmanlı Ordusunu büyük bir bozguna uğratarak, Reşit Paşa'yı esir almış ve İstanbul'a dayanmıştır (Altundağ, 1988:64). Bunun üzerine Ruslardan yardım istenmiş, 1833 yılında Rus Donanması İstanbul'a gelmiştir. Bu olay Osmanlı Devleti üzerinde yeni hesapları gündeme getirmiş, 1839 yılında II. Mahmut, Hafız Paşa Komutasındaki bir orduyu Suriye'ye sokarak yeni bir savaşı başlatsa da Nizip Savaşında Kavalalı Mehmet Ali Paşa kuvvetlerine karşı 29 Haziran 1839 tarihinde büyük bir yenilgiye uğrayarak perişan olmuş, II. Mahmut 1 Temmuz 1839 günü kahrından ölmüş, Çanakkale'deki Osmanlı Donanması Mısır'a götürülerek Mehmet Ali Paşa'ya teslim edilmiş, böylece Osmanlı Devleti hem ordusuz hem de donanmasız kalmıştır (Karal, 1983:142). Bu gelişmeler olurken, duruma diğer devletlerin müdahale etmesi neticesi Osmanlı Devleti 03 Kasım 1839 tarihinde Tanzimat Fermanı'nı ilan etmiştir (Uçarol, 1982:136).

Bütün bu olayların yaşandığı yaklaşık 13 yıllık dönem emniyet ve âsâyiş açısından da önemli sıkıntıların yaşandığı ve güvenlikle ilgili kurumlarda köklü değişikliklerin yapıldığı dönemdir. Yeniçeriliğin ortadan kaldırılmasıyla bunların icra ettiği emniyet ve âsâyiş görevleri yeni oluşturulan bazı birimler tarafından sürdürülmeye çalışılmıştır (Silâhlı Kuvvetler Tarihi, 1978:245-247). Ancak, kurulan yeni teşkilatın statüsü ve konumu konusundaki kararsızlık ve belirsizlik bir türlü giderilememiştir.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı kapatılınca yerine Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye adıyla yeni bir ordu kurulmuş, 1826 yılında Seraskerlik makamına (Kara Kuvvetleri) atama yapılmıştır (Özel, 1999:224). Diğer taraftan, 08 Haziran 1826 tarihinde yeniçeri ocağının ortadan kaldırılmasından sonra, Tanzimat Fermanının ilan edildiği, 03 Kasım 1838 tarihine kadar emniyet ve âsâyiş hizmetleri Asâkir-i Muntazama (Ordu Askeri) ve Asâkir-i

Redife (İhtiyat Askerî) adı verilen askerî statülü teşkilatlar tarafından yürütölmeye çalışılmıştır (Asakir, asker demektir). Tanzimat Fermanı ile de halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması görevi valilikler emrine gönderilen subaylar tarafından sağlanmıştır (Aris, 2007:275).

16 Şubat 1846 tarihinde Seraskerliğe bağlı, Zaptiye Müşirliğinin kurulması ile âsâyiş hizmetleri tek merkezden yürütölmeye başlanmıştır. 1846 yılında Zaptiye Müşirliği kurulduğu zaman, jandarma birlikleri devletin en önemli kolluk gücü hâline gelmiş, emniyet ve âsâyiş sağlamanın yanında, ülke savunmasında da görevler üslenmiştir (Süer, 1986:72,73). Duyulan ihtiyaç üzerine, 14 Haziran 1869 tarihine kadar bu teşkilatın ilk nizamnamesi olan Asâkir-i Zaptiye Nizamnamesi oluşturularak yetki ve sorumluluklar hukukî bir çerçeve içine alınmıştır. Bu tarih aynı zamanda illerde Zaptiye Alaylarının kurulduğu, diğer yerlerde ise alay, tabur, bölük ve takım teşkilatlanmasına gidildiği dönemdir.

Arşivlerde 1839 yılından itibaren “Jandarma” tabiri bulunmaktadır. Ancak net olarak günü belli olmadığından Asâkir-i Zaptiye Nizamnamesinin kabul edildiği tarih olan 14 Haziran 1869 tarihinin 14 Haziran’ı alınarak, 14 Haziran 1839 tarihi Jandarma Teşkilatı’nın kuruluş günü kabul edilmiştir (Aris, 2007:276).

1877-1878 Osmanlı Rus Savaşına jandarmalar da ordu emrinde katılmıştır. Bu savaşta Müşir Ahmet Eyüp Paşa komutasındaki Tuna Şark Ordusu içerisinde bir jandarma süvari alayı bulunduğu bilinmektedir (Süer, 1986:72,73). Bu savaşta jandarmanın başarısı üzerine, 1879 yılında teşkilatın ismi ilk defa “jandarma” olarak değiştirilmiş ve yaklaşık 30 yıldır ordu ile ilişkisi kesilen Zaptiye Müşirliği yeniden Seraskerliğe bağlanmıştır (Özel, 1999:224).

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan sonra modern bir jandarma teşkilatı kurmak için Fransa ve İngiltere’den subaylar getirilerek yeniden teşkilatlanılmış ve Seraskerlik Makamına bağlı 1879 yılında “Umum Jandarma Merkeziyesi” kurulmuştur (Özel, 1999:276). Bundan sonra, 16 Haziran 1880 tarihinde Avrupa’daki Jandarma Teşkilatları benzeri modern bir Jandarma Nizamnamesi hazırlansa da bundan rahatsız olanlar, II. Abdülhamit’i etkileyerek bu nizamnamenin onaylanmasına ve yürürlüğe girmesine engel olmuşlardır (Orhonlu, 1967:148).

19'uncu yüzyıl sonları, Balkanlarda karışıklıkların, eşkıyalığın, ayaklanmaların yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde emniyet ve âsâyiş ortamı bozulup çetecilik ve eşkıyalık artınca, silâh teçhizat ve sayı olarak yetersiz olmasına rağmen, jandarmaya bu zor görev yanında Balkanlarda emniyet ve âsâyişin sağlanması görevi de verilmiştir (J.Gn.K.İği Tarihi, 2002:153). Rumeli'de Sabit Jandarma birliklerinin sağlam temellere göre oturtulması ve eğitimi ile buralarda jandarma eşkıya karşısında başarılar kazanmıştır. Bu tarihe kadar Jandarma'nın yapısında yapılan değişikliklerin daha sonra da devam ettiği ve Jandarmanın yeri konusunda sürekli bir arayış olduğu görülmektedir. Bu değişimlerde dikkati çeken nokta, genel olarak güvenliğin tehlikede olduğunun görüldüğü dönemlerde; jandarmanın yapısının güçlendirilmeye çalışılmasıdır.

Jandarmanın Rumeli'de kazandığı başarılar üzerine, II. Meşrutiyetin ilan edilmesinden sonra, 1909 yılında, jandarma ile ilgili yeniden bir düzenleme yapılarak Harbiye Nezaretine (Milli Savunma Bakanlığı) bağlanmış ve "Umum Jandarma Kumandanlığı" ismini almıştır (Özel, 1999:276). Bu değişikliğin ardından Balkan Savaşları'na jandarma, kolordular emrinde veya müstakil olarak iştirak etmiştir (Nurettin, 1928:205). Bu savaşta jandarmalar savaşmak üzere cepheye gidince boşalttığı sorumluluk bölgelerinde âsâyiş bozulmuş, bu nedenle savaştan sonra tekrar kendi bölgelerine dönerek âsâyişi sağlama görevlerine devam etmişlerdir.

3. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA VE İSTİKLAL HARBİ'NDE JANDARMA

Jandarma birlikleri; Birinci Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı döneminde iç güvenlik görevini başarı ile sürdürürken, diğer yandan birçok cephede ülke savunmasına iştirak etmiştir (Işık,1974:34). Birinci Dünya Savaşı sırasında Jandarma; dış düşmana karşı Çanakkale, Kafkasya, Arabistan Çölleri, Galiçya, Suriye, Irak cephelerinde de savaşmış ve büyük başarılar elde etmiştir. Aynı durum, İstiklal Savaşı'nda da devam etmiştir (Kayalıbaşı ve Aslanoğlu, 1973: 671). Bu savaşlarda esir olanlar ise; Çin Hindi, Mısır ve Sibiry'a'daki esir kamplarına gönderilmiş ve bir kısmından bir daha haber alınamamıştır (J.Gn.K.İği Tarihi, 2002:215).

Birinci Dünya Savaşı'na girilirken; jandarmaların askerî gücünden yararlanılması düşünülmüş ve (3) Seyyar Jandarma Tümeni ile (16) Seyyar Jandarma Alayı ve (1) Süvari Alayı teşkil edilerek sınırlar ve sahillerde emniyet aldırılmıştır (Hünalp, 1941: 28,29). Ordu emrinde kullanılan

jandarmaların mevcudu yaklaşık 40.000'dir. Kıyı gözetlemesi yapan jandarma birlikleri savaşın başlamasıyla birlikte Rus Kuvvetleriyle mücadeleye girmiş, Çanakkale cephesindeki taburlar ise düşman çıkarmasına anında müdahale etmişlerdir. Bu birimler diğer askerlere göre, silâh, cephane ve teçhizat yönünden daha zayıf olmalarına rağmen görevlerini en iyi şekilde yerine getirmiştir (J.Gn.K.İığı Tarihi, 2002:5).

Savaş sırasında, jandarma cephede muharebe ederken, yurt içinde âsâyiş bozulmuş, can, mal, ırz emniyeti kalmamıştır. Jandarma yerine, yaşlı jandarma subayları ile ellerinde müzede kalacak tüfekler bulunan 44-45 yaşlarında ihtiyat erleri vardı ve bunlar, karakollarına hapsedilmiş durumda bulunuyorlardı. Bu nedenle, cephedeki bazı piyade alayları geriye alınarak bu göreve tayin edildiler. Ancak, bu kuvvetler bu maksatla eğitilmediklerinden ve bölgelerini tanımadıklarından emniyet ve âsâyişi sağlamada başarılı olamadılar. Bu hatayı anlayan hükümet bir kararname çıkararak ordu emrindeki jandarma subayları ile erbaş ve erlerinin bir kısmını geri almaya karar verdi (Hünalp, 1941:36,37).

1'inci Dünya Savaşı'nda, Doğu Anadolu'da Van Seyyar Jandarma Tümeni 08 Aralık 1914 günü ilerleyen Rus kuvvetlerine karşı savaşmıştır. Enver Paşa 12 Aralık 1914 günü Erzurum'a geldiğinde, Van Seyyar Jandarma Tümeni Azerbaycan'a girmiş, Artvin ve Borçka'yı alarak Batum yakınlarına kadar ilerlemiştir (J.Gn.K.İığı Tarihi, 2002:54). Bu Jandarma Tümeni, kayıplar vermesine rağmen Ruslara karşı başarı kazanmış, önemli kayıplar verdirerek onları Raziye'den Katur'a doğru çekilmeye zorlamıştır. Bu cephedeki jandarma birlikleri aynı zamanda Ermenilere karşı da savaşmıştır. Diğer taraftan Suriye ve Filistin'de teşkil edilen (2) Jandarma Tümeni de bu bölgelerin savunulmasında önemli görevler üslenmişlerdir (J.Gn.K.İığı Tarihi, 2002:80,81).

Jandarmanın savaşa katıldığı cephelerden birisi de; Çanakkale'dir. Bu savaşta, Çanakkale ve Balıkesir Seyyar Jandarma Alaylarına Biga Yarımadasında kıyı savunma görevi verilmişti. Buraların iyi tutulmaması ve çıkarmanın başarılı olması durumunda Çanakkale Boğazı doğusundaki mevzilerin elden çıkmasına ve savaşın kaybedilmesine neden olacaktı (J.Gn.K.İığı Tarihi, 2002:7). Bu birlikler sorumluluklarına verilen bölgeleri en iyi şekilde savunmuşlar ve yaptıkları süngü hücumlarıyla düşmanı geri püskürtmüşlerdir.

Bursa Seyyar Jandarma birlikleri topçu desteği olmamasına rağmen çok üstün durumdaki düşmanı durdurmuş ve Seddülbahir'den çekilene kadar siperlere sokmamıştır (J.Gn.K.İlğı Tarihi, 2002:11). Aynı şekilde Kireçtepe savunmasındaki Gelibolu Seyyar Jandarma Taburu'nun direnişi de muharebelerin kritik anlarında savaşın kaderini değiştirmiştir. Çünkü, Kireçtepe'ye hâkim olan Anafartalar Ovası'na hâkim olacak ve bir anlamda bütün boğaz savunması çökecekti (Atasoy, 1969:31-35). Gelibolu Seyyar Jandarma Alayı takviyeli olması nedeniyle neredeyse iki tümeni bulan düşmana karşı Kireçtepe'yi hiç yardım görmeden tek başına savunmuştur. Müfreze Komutanı Üsteğmen İbrahim Sırrı, 09 Ağustos 1915 tarihindeki raporunda, her tarafının düşman tarafından çevrildiğinden bahsederek direnişteki kararlılığını, "Emri Hakka istinaden savunmaya devam edeceğiz. Emrinizi bekliyoruz." diyerek ifade etmiştir (J.Gn.K.İlğı Tarihi, 2002:19). Meraşal Liman Von Sanders de hatıralarında, Gelibolu ve Kireçtepe kahramanlıklarından açıkça bahsetmektedir (Atasoy, 1969:34).

Çanakkale Savaşları esnasında; Çanakkale ve Gelibolu Jandarma Taburları, silâh ve teçhizat yönünden çok zayıftı ve topçu desteği yoktu. Buna rağmen takviyeli bir tümeni durdurmuşlardır. İngiliz General Aspinalli Oglander, Türk birliğinin durumunu açıklarken Çanakkale ve Gelibolu jandarma taburlarının çok iyi eğitilmiş erlerden oluştuğundan söz eder ve hatıra defterinde, "Takviyeli 29'uncu Tümenin karaya çıkış harekâtını elinde hiçbir topçusu bulunmayan iki jandarma taburunun makineli tüfekle durdurmuş olduğunu henüz İngiltere'de bilen olmadığı gibi, senelerce de olmayacaktır." diyerek bu jandarma taburlarına hayranlığını belirtir (Işık, 1974:XIV).

Başkomutan Vekili Enver Paşa, Osmanlı Meclisi'nde yaptığı konuşmasında "Anafartalar'a düşman çıktı. On bin tüfekliye karşılık sekiz yüzer mevcutlu Bursa ve Gelibolu Seyyar Jandarma Taburları düşmanı durdurdular. Gerçi bu taburlar eridi, fakat vatanın kalpgâhı (İstanbul) emindir." demiştir (J.Gn.K.İlğı Tarihi, 2002:2). Çanakkale Savaşının kazanılmasında Bursa ve Gelibolu Seyyar Jandarma Taburlarının katkısı büyük olmuş, bu savaşta şehit olan yüzlerce jandarma personelini, arkadaşları Kireçtepe ile Büyük Masırlık Dağı arasında kendi elleriyle kazdıkları mezarlara gömmüşler, başlarına diktikleri taşların üzerine süngüleriyle isimlerini kazımışlar ve top mermileriyle oluşturdukları anıtı bu şehitliğe dikmişlerdir. Anıt önündeki kitabe iki hilal arasına yazılmış "Hüvelhayyülbaki" (Allah Bakidir) sözleri ile başlamaktadır. Çanakkale'de ilk anıt ve şehitlik böylece oluşturulmuş, Mustafa Kemal de buraya gelerek şehitliği ziyaret etmiştir.

Bu dönemde belirtmekte fayda görülen diğer bir gelişme ise, Osmanlılar tarafından Azerbaycan'da ilk Jandarma Teşkilatı'nın kurulmasıdır. Bu dönemde Enver Paşa tarafından 1917 yılında görevlendirilen Miralay Behiç Bey, 03 Ağustos 1918 tarihinde Azerbaycan Jandarma Teşkilatı Kararnamesini hazırlamış ve bu kararname Azerbaycan Hükümet Başkanı Fethâli Hoyski ve diğer hükümet erkânı tarafından imzalanarak "Azeri Jandarma Teşkilatı" kurulmuştur. Bunun ardından Türkiye'den giden jandarma subayları tarafından Kafkas İslam Ordusuna bağlı, Jandarma Alayı oluşturulmuştur (www.jandarma.gov.tr). Kısa zamanda güçlenen bu alay, 15 Eylül 1918 tarihinde Bakü'nün idaresinin Ruslar tarafından atanan Ermeni Komiser Şaumyan'dan alınmasında büyük yararlılık göstermiştir.

Mütareke döneminde Jandarma ile ilgili yeni düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda, Ankara Hükümetine karşı Damat Ferit Paşa, 16 Mart 1919 tarihinde, "Jandarmanın Dâhiliye Nezaretine Raptı" Hakkındaki Kararname ile tarihinde ilk defa "Dâhiliye Nezaretine" bağlamıştır (Kayalıbalı ve Arslanoğlu, 1973:671). Diğer taraftan, 23 Nisan 1920 tarihinde ise Ankara'da "Millî Müdafaa Vekilliği'ne (Savunma Bakanlığı) bağlı "Umum Jandarma Kumandanlığı" kurulmuştur.

Savaşın sonra ülkenin her bir yanında huzursuzluk artmış, çete ve eşkıyalar nedeniyle güvensizlik ortamı oluşmuştur. Bu dönemde jandarmanın büyük bir özveri ile görevini yerine getirmeye çalıştığı (Özel, 1999: 224) ve kurulan Jandarma Müfrezelerinin de Anadolu'da güvenliği bir oranda sağladığı görülmektedir (Aris, 2007:277). Diğer taraftan, düzenli ordu kuruluncaya kadar ilk direnişi jandarma subaylarının gösterdiği bilinmektedir. İşgaller başladığında, ülke çapında jandarma subayları direnişi organize ederek işgal kuvvetlerine karşı direnmişlerdir (Yaşar, 1997:14). Bu nedenle Işık, İstiklal Savaşı'nın ilk kıvılcımlarını yakanların jandarma subayları olduğundan bahseder (Işık, 1974:XV).

Pozanti'dan çıkan Fransız Taburu'nu Kar Boğazı mevkiinde esir alan kuvvetlerin başında Jandarma Üsteğmen Hasan Fahri Akıncı bulunuyordu (Işık, 1974: XV). Kadirli İlçe Jandarma Komutanı Ali Sarp ise burada direnişi organize ettiği ihbar edilince, İstanbul'daki Jandarma Genel Karargâhı'nın emri ile, Urfa Jandarma Tabur Komutanlığı'na tayin edilmiş, gizlice Urfa'ya giderek burada kısa sürede bir direniş örgütü kurmuş ve Urfa'yı Fransız işgalinden kurtarmıştır (Ursavaş, 2000:2-6). Milis Kuvvetleri içerisinde 100 jandarma çok iyi eğitilmiş ve disiplinliydi. Fransız bir subay 17 Şubat 1920 tarihli günlüğünde, "Yardım kuvvetinden haber yok. Türk Jandarmaları ileri mevzilerimize birbiri

arkasından hücum kollarıyla sık sıra taarruz ederek saldırıyor.” diyerek içinde bulunduğu durumu açıklıyordu. Fransızlar, Jandarmalara teslim olup Urfa'yı terk ederken, Maraş Jandarma Yüzbaşı İzzet Efendi, nezaret eden bu jandarmaların başında bulunuyordu (Ursavaş, 2000:91).

Mustafa Kemal Paşa Samsun'a çıktığında bölgede âsâyişin kalmadığını görmüş ve beraberinde bulunan 9'uncu Kolordu Komutanı Refet Bele'yi, öncelikle emniyet ve âsâyişi sağlamak maksadıyla mutasarrıflık görevine getirmiştir. Bunda şüphesiz, Refet Bele'nin bir Jandarma Subayı olmasının büyük rolü vardı. Refet Bele, 24 Mayıs 1919 tarihinde İstanbul'a bir telgraf çekerek, kurulacak jandarma birlikleri için ilâve ödenek talep etmiştir (Aydoğan, 1999). Yine Kurtuluş savaşı devam ederken, kritik anlarda jandarma vardır. Mustafa Kemal Paşa, Ankara İl Jandarma Komutanı Osman Nuri'yi yanına çağırarak bir olay olursa ne kadar kuvvet toplayabileceğini sormuş, 40 kadar cevabını alınca sevinmiş ve “Hep birlikte bu 40 jandarma ile Ankara'yı savunacağız.” demiştir (Işık, 1974: 215).

İstiklal Harbi sona erdiğinde de İstanbul'a ilk çıkan Jandarma Kuvvetleri olmuştur. İstanbul'u işgal kuvvetlerinden teslim almaya giden birlik, dönemin Umum Jandarma Komutanı Albay Refet Bele komutasındadır. 120 kişilik jandarma birliğinin, Gülnihâl römorkuyla Tuzla'dan İstanbul'un Avrupa yakasına geçişini gösteren 19 Ekim 1922 tarihli fotoğraf, jandarmalar için bir gurur abidesi olarak görülmektedir (J.Gn.K.lığı Tanıtım Broşürü, 2012).

4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE JANDARMA

Jandarma, Türk İstiklal Harbi sonrasında ülke çapındaki ayaklanmaların bastırılmasında önemli görevler üslenmiştir. Savaştan sonra Jandarma, düzene sokularak asker kaçakları ve eşkıya ile mücadele yanında, ayaklanmaları bastırmakla da görevlendirilmiştir (J.Gn.K.lığı Tarihi, 2002:294). Bu görevin en iyi şekilde yerine getirilmesi maksadıyla jandarmanın güçlendirilmesi de bu dönemde zaman zaman gündeme gelmiştir. 08 Temmuz 1935 tarihinde Ulus Gazetesinde çıkan bir haberde, jandarmanın alacağı durum ve bu konuda hazırlanan projelerden bahsedilmektedir (Ulus Gazetesi, 1935:1-5). Haberde, 1930 yılında jandarmanın Avrupa'nın modern ülkelerinde olduğu gibi güçlendirilmesi için yapılan çalışmalar anlatılmakta ve bu kapsamda en iyi silâh ve teçhizatın jandarmaya verilmeye çalışıldığından bahsedilmektedir. Yazıda, hâlen bir jandarma başına 700 nüfus ve 30 kilometre alan düştüğü vurgulanarak, 1941 yılına kadar sayının 37.000'e çıkarılması gerektiği belirtilmektedir.

Bu dönemde, daha sonra gündeme getirilen diğer bir konu ise jandarmanın lağvedilmesi ile ilgili çalışmalar olmuştur. 1947 tarihli Emniyet Genel Müdürlüğü'ne ait "Zabitanın Birleştirilmesi ile İlgili Girişilen Teşebbüsler" ile ilgili bir raporda, bu konudaki hazırlıkların 1939 yılında başladığından bahsedilmektedir. 27 Ekim 1954 tarihli Milliyet gazetesinde çıkan bir haberde ise polis ve jandarma teşkilatlarının birleştirileceği, J.Gn.K.lığının lağvedilerek bütün zabıta kuvvetlerinin Emniyet Umum Müdürlüğü'ne bağlanacağından bahsedilmekte ve çalışmaların son noktaya geldiği belirtilmektedir (27 Ekim 1954 tarihli Milliyet ve Akşam Gazeteleri). Aynı konu 1964 tarihli Milliyet gazetesinde de gündeme gelmiştir.

Ancak, bu haberden iki yıl sonra, Gümrük ve İnhisarlar Vekili Hadi Hüsmen tarafından, faaliyetlerin daha etkin yürütülmesi maksadıyla, Gümrük Muhafaza Umum Komutanlığının lağvedilerek sınır hizmetlerinin Jandarmaya devredildiğini bildirmiştir (29.07.1956 tarihli Milliyet Gazetesi). 1959 yılında ise Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Tahsin ÇELEBİCAN tarafından, ihtiyaç üzerine Jandarma Harp Okulu kurulacağı açıklanmıştır (04 Mart 1959 tarihli Milliyet Gazetesi).

1961 yılında Jandarma Bölge Komutanlıkları oluşturulmuş, bu kapsamda ilk Jandarma Bölge Komutanlığı Ankara'da kurulmuştur. Aynı şekilde, 1968 yılında ilk Jandarma Havacılık Birliği Diyarbakır'da oluşturulmuştur (Aris, 2007:278). 1974 yılında ise Jandarma Komando ve Havacılık birlikleri Kıbrıs Barış Harekâtı'na katılmıştır. Bu harekâtta, Nevşehir ve Siirt Jandarma Komando Taburları'ndan oluşan jandarmalar, Beşparmak Dağları'nın temizlenmesinde, direnişin ortadan kaldırılmasında ve Sihuri deresinde 24 araçlık bir Rum konvoyunun pusuya düşürülmesi gibi konvoylara pusu kurulmasında görev almıştır.

1980'li yıllarda jandarmada önemli değişiklikler söz konusudur. Bu kapsamda 1982 yılında, kıyı ve karasularının korunması görevi Sahil Güvenlik Komutanlığı'na, 1988 yılında ise kara sınırlarının korunması görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığı'na (aşamalı olarak) devredilmiştir. Sınır Birliklerinin devri 08 Nisan 2013 tarihinde tamamlanmıştır.

Jandarma Birlikleri, özellikle 1984 yılından itibaren artan terör tehlikesi terör örgütlerine karşı mücadelede en önemli unsurlardan birisi olmuştur (Asırlık Çınar, 2004:20).

5. JANDARMANIN KONUMU VE DÜNYA JANDARMALARI ARASINDAKİ YERİ

Bugün dünyada 56 ülkede Jandarma veya Askerî Statülü Kolluk Kuvveti bulunmaktadır. Teşkilatlarının isimleri jandarma olarak adlandırılmamasına rağmen İtalyan Karabinieri, İspanya Guardia Civil, Portekiz Cumhuriyet Muhafızları gibi kuruluşlar geleneksel anlamda Jandarma kabul edilmektedir. Diğer taraftan sadece askerî amaçlarla kurulan Polonya ve Sırbistan Jandarmaları isimlerinde jandarma ibaresi bulunmasına rağmen jandarma tanımına uygun bir teşkilat kabul edilmemektedir (Dünya Jandarmaları ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri, 2012: III).

Dünyada ortaya çıkan yeni güvenlik ortamında jandarmanın öneminin arttığını belirten Luttenbeck (Luttenbeck 2004:45-68), “Askerî yeteneklerini kolluk yetenekleri ile birleştiren jandarmalar kriz yönetimlerinde karar alıcılara eşsiz bir yetenek kazandırmaktadırlar. Sivil ve askerî yapı arasında her ikisini de bilen bir jandarma Barış Koruma Harekâtları için uygun bir kuvvet olma özelliği taşımaktadır.” değerlendirmesini yapmaktadır (Luttenbeck, 2004:30). Diğer taraftan, savaş zamanında kullanabileceği askerî savunma kabiliyetlerinin, Jandarmanın işlevselliğine önemli ölçüde katkı sağladığı düşünülmektedir (Bingöl, 2010). Yine Gobinet, jandarmaların zor şartlar altında çok yönlü görev yapabilmesini bir üstünlük olarak ortaya koymaktadır (Gobinet, 2008:448-463). Buna göre, jandarmanın icra ettiği görevler, güvenlik hizmetinin yürütülmesindeki ihtiyacı karşıladığı gibi, çok yönlü kullanımı nedeniyle de bu hizmeti en ekonomik biçimde sunduğu değerlendirme yapılmaktadır. Bu kapsamda AB ülkesi olan Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Hollanda ve Romanya gibi ülkeler, ikili kolluk yapısını muhafaza etmekte, Jandarma birlikleri trafikten mali olayların takibine kadar geniş görevleri üslenmektedir (Dünya Jandarmaları, 2012). Avrupa jandarmaları incelendiğinde; genel olarak mülkî, adli ve askerî görevleri yanında, otobanlar dâhil trafik, havaalanı güvenliği, elçilik ve kritik tesislerin korunması, sahil güvenlik gibi görevlerin de jandarmaya verildiği ortaya çıkmaktadır.

Şili’de ülkenin tamamının emniyet ve âsâyişinden jandarmanın sorumlu olduğu, İtalya’da ise müracaatların polis veya jandarmanın her ikisine de yapabildiği görülmektedir. Fransa, İspanya ve Portekiz gibi ülkelerde belli bir nüfusun altındaki şehir merkezleri ile belediye sınırları dışındaki yerleşim yerlerinin tamamı jandarmanın sorumluluğundadır. Bu ülkeler, mevcut sistem içerisinde jandarma teşkilatlarını, sayısal ve nitelik olarak güçlendirmiş ve

geniş yetkilerle donatmışlardır. Lutterbeck'e göre, 1990'ların başından beri askerî statülü kolluk kuvvetleri bu nedenle tüm Avrupa güvenlik güçleri arasında en fazla büyüme gösteren kuvvetler olmuştur. 1980 ve 2000 yılları arasında ordu personeline ciddi düşüşler gerçekleşirken, aynı ülkelerin jandarmalarında % 30'lara kadar artışlar olmuştur (Lutterberg, 2005:246). Diğer taraftan 20'nci yüzyılın ikinci yarısında (iç güvenliğin sorunlu olmadığı zamanlarda) bazı anglo-sakson ülkeler tarafından modası geçmiş bir kolluk modeli olarak değerlendirilen jandarma, ortaya çıkan güvenlik tehditlerinin bir sonucu olarak, bir model olarak pek çok devletin gündemine yeniden gelmeye başlamıştır (Polat, 2013:17). Bu kapsamda, Kuzey İrlanda'da olduğu gibi, jandarma teşkilatı bulunmayan Anglo-sakson ülkelerde polisin yetersiz kaldığı durumlarda, silâhlı kuvvetlerin doğrudan kullanılması da eleştirilmektedir.

Türkiye'de Jandarma Genel Komutanlığı vizyonunu, "insan merkezli çağdaş yönetim ve görev anlayışı ile ulusal ve uluslararası alanda en saygın, en güvenilir, en mükemmel hizmet üreten örnek kolluk kuvveti olmak" şeklinde belirlemiştir (www.jandarma.gov.tr, Erişim Tarihi: 06 Mart 2006). Yıllardır son derece kısıtlı imkânlarla görevini sürdürmeye çalışan jandarmanın son dönemde, silâh, teçhizat ve personel yönünden güçlendiği ve daha modern bir teşkilat hâline geldiği görülmektedir. Bu kapsamda, binlerce personeli, değişik konularda yurt içi ve dışında yüksek lisans ve doktora programlarını tamamlamış veya devam etmektedir. Jandarma Okulları ve Eğitim Birlikleri modern eğitimde diğer ülkelere örnek durumundadır. Avrupa çapında akredite ve diğer ülkelere eğitim veren, her türlü analizin ve incelemenin yapılabildiği modern ve örnek bir kriminal laboratuvar sistemi vardır ve bu laboratuvar hakem laboratuvar olarak Avrupa'da kabul görmektedir. Terörle mücadelede üstünlüğü kanıtlanmış iyi eğitilmiş, tecrübeli "Jandarma Komando Özel Harekât Birlikleri"ne sahiptir. Jandarma personeli ve birlikleri 1990 yılından itibaren, Bosna-Hersek, Kosova, Sudan, Libya, Filistin, İsrail, Gürcistan, Afganistan gibi bölgelerde, meydana gelen krizlerin önlenmesi maksadıyla BM, AB ve NATO bünyesinde icra edilen Barışı Destekleme Harekâtlarına katılmış/katılmaktadır.

Türk Jandarması, bugün dünyada bilinen 56 Askerî Statülü Kolluk Kuvvetinin 36'sı ile bir şekilde, ikili işbirliği geliştirmiş bir teşkilattır (Dünya Jandarmaları, 2012:1,2). Bugüne kadar, Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Cezayir, Gambiya, Gürcistan, Tunus ve Ürdün'de yerinde müşterek eğitim faaliyeti icra ederek ve bu ülke jandarmaları ve askerî statülü kolluk kuvveti mensuplarına eğitim desteği vermiştir. 2013 yılında, Kırgızistan ve Moğolistan ile birlikte yurt dışında eğitim desteği sağlanan ülke sayısı 11'e ulaşmıştır. Yine, bir kısmı ücretli olmak üzere, toplam 16 ülke jandarmasına ise Türkiye'deki Jandarma Eğitim Kurumlarında eğitim verilmiş ve

verilmektedir (Afganistan, Arnavutluk, Azerbaycan, Bosna-Hersek, Cezayir, Çin, Fransa, Gambiya, Gürcistan, Kazakistan, Kırgızistan, Moritanya, Tunus, Türkmenistan, Ukrayna ve Ürdün). Yurt içi ve yurt dışında eğitim verilen ülke sayısı 17'dir.

Türk Jandarması'nın eğitim desteği sağladığı Batı Afrika ülkelerinden Gambiya'da, Türk Eğitim Timi faaliyetlerine başladığı 1991 yılından beri önemli görevler üstlenmiş ve Afrika'nın bir ucunda verdiği eğitim ile binlerce Gambiyalı personeli yerinde eğitmiştir. Gambiya Cumhurbaşkanı Yahya Jammeh, 26 Haziran 1995 tarihinde Türk Jandarma Eğitim Timi tarafından işletilen eğitim okulunu ziyaretinde ziyaret defterine, "Türkiye ve Gambiya ilişkilerini devam ettirin. Bu iki toplum için de çok önemli. Sizinle gurur duyuyoruz. Kendinizi memleketinizde hissedin." şeklinde yazmış, 17 Mart 2005 tarihinde yaptığı konuşmada ise "Kim sizin kendinizi savunmanıza yardım ederse; barışa, düzene, düzenli ve sürdürülebilir gelişmenize yardım ediyor demektir. İşte Türkiye'nin yaptığı budur ve biz buna müteşekkirimiz. Gambiyalılar adına Türk Halkına teşekkür ediyoruz." demiştir (Alpar, 2005:15). Gambiya'da jandarmalar tarafından yapılan bu çalışmalar ve sağlanan başarı, ekonomi başta olmak üzere diğer alanlarda da iki ülkenin ilişkilerinin gelişmesine yol açmış ve Afrika'daki diğer ülkelere açılım için ilham vermiştir (Alpar, 2007:14). Aynı durum Azerbaycan için de geçerli olup, müşterek yapılan eğitimlerle, Azerbaycan Jandarması (Dâhili Koşunlar Komutanlığı) bölgesinde örnek bir kolluk gücü konumuna gelmiştir.

Türkiye hâlen 12 üyesi bulunan (Türkiye, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, Portekiz, Romanya, Ürdün, Fas, Şili, Arjantin, Katar) ve kısaca FIEP olarak bilinen, Avrupa ve Akdeniz Jandarmalar ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği'nin asli üyesidir (www.fiep.org). Ayrıca sadece Avrupa Birliği üyesi ülke Jandarma ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetlerinin üye olabildiği (Fransa, İspanya, İtalya, Hollanda, Portekiz, Polonya ve Litvanya), Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK)'nin 2010 yılından beri gözlemci üyesidir ve AJK çatısı altında yapılan Barış Destekleme Harekâtlarına aktif olarak katılmaktadır (www.europeangenfor.org).

Bunun dışında Türkiye öncülüğünde Avrasya Bölgesindeki Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri arasında FIEP benzeri bir birlik oluşturulması düşüncesi, 25 Ocak 2013 tarihinde Azerbaycan'ın başkenti Bakû şehrinde imzalanan anlaşma ile hayata geçirilmiştir. Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan tarafından oluşturulan bu organizasyonun ismi, kurucu ülkelerin

baş harflerini içerecek şekilde TAKM olarak belirlenmiştir (Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, 2013:1-3). İlk dönem başkanlığı ile Daimi Sekreteryaya görevinin Türk Jandarma Genel Komutanlığı'na verildiği bu organizasyon, üyeliğinin bölgedeki bütün ülkelere açık olduğunu, hiçbir ülke ve kuruluşa karşı oluşturulmadığını, sadece üye ülke vatandaşlarına insan merkezli daha çağdaş hizmet vermeyi hedeflediğini bildirmiştir (www.jandarma.gov.tr). Her üç organizasyonun da üyesi olan Türk Jandarması bu durumuyla, dünya jandarmaları arasında bir köprü durumundadır.

SONUÇ

Tarihî olayların incelenmesi geleceğe yönelik kararların verilmesine yardımcı olmaktadır. Hâlbuki birçok durumda insanlık, kendinden öncekiler gibi, dünyaya kendi gözlüklerinden bakarak binlerce yıllık deneyimini boşa harcamakta ve böylece geçmişin karanlığına gömülüp giden koca bir insanlık hazinesinden yararlanma fırsatını kaçırmaktadır (Zeldin:2010). Tarihî gelişim içerisinde belgelerle izah edildiği şekilde, askerî statülü kolluk kuvvetlerinin, Türklerde bir devlet geleneği olarak, değişik isimlerle güvenlik sistemi içerisinde yer aldığı ve diğer ülkelerin güvenlik yapılanmalarına örnek teşkil ettiği görülmektedir.

Jandarma esaslı bir incelemeye tabi tutulduğunda, özünde “fedakârlık” ve “tevazu” kavramlarının olduğu görülür. İstiklal Harbi komutanlarından Mareşal Fevzi Çakmak, jandarmanın önemini ve fedakârlığını, “Jandarma ordu saflarındaki hizmetleri ve askerî harekâttaki kahramanlıkları için anıtlar dikmek gerekir.” (Kayalıbalı ve Arslanoğlu, 1973:671,674) diyerek dile getirmiştir.

Askerî statülü bir kolluk kuvveti olarak jandarma, bu niteliğinin bir sonucu olarak dünyada da fedakârlığı ile bilinmektedir. 19'uncu yüzyılda yaşamış bir Fransız generali olan Gioacchino Ambert'in jandarma ile ilgili tespitini vurgulayan “Ben jandarmayı bir hemşire şefkati ile suçlunun imdadına koşarken gördüm. Onu bir din adamı gibi mahkûmu son saatinde teselli ederken gördüm. Onu, çatışmalardan sonra doktor gibi yaraları sararken, kulübelerde mürşit gibi kinleri teskin ederken, hâkim gibi tarafları barıştırmak gördüm. Onu fedakârca çarpışırken, onu din adamları gibi sessiz ızdırap çekerken ve en sonra kahramanca ölürken gördüm.” sözü bunu açık olarak ifade etmektedir (Aktaran Bazetta: 1914).

Atatürk genç rütbelerde Jandarmada Okul Komutanı ve Bölük komutanı olarak görev yapmıştır. Jandarma'yı tanıyan bir komutandır. Atatürk, 01 Kasım 1926 tarihinde meclis açılışında yaptığı konuşmasında, jandarmanın ülke güvenliğindeki rolünü ve yaptığı hizmetlerini, "Cumhuriyetin iç siyaseti vatandaşın yaşantısının hiçbir nüfus ve tasallutun tesirinde bırakmayacak şekilde temin etmektir. Geçen sene memleketin dâhili hayatı huzur ve âsâyiş içinde geçmiştir. Bu siyaset dikkatle takip olunacaktır. Bu hususta Cumhuriyet Jandarma ve Zabıtasının hizmet ve fedakârlığı yüksek takdire layıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim." sözleriyle açıklamış, bir başka sözünde ise "Jandarma her zaman yurt, ulus ve cumhuriyete aşk ve sadakatle bağlı; tevazu, fedakârlık ve feragat örneği bir kanun ordusudur." diyerek jandarmanın fedakârlığını, tevazusunu ve bir kanun ordusu olma durumunu vurgulamıştır. Atatürk'ün emriyle dikilen Ankara'daki Güven Anıtı'nda kompozisyon olarak, Türk Milletinin Jandarmasına karşı saygısını ve ölçsüz güvenini yansıtan figürlerin işlendiği görülür.

Umum Jandarma Komutanı Mirliva Nazif Paşa, 1912 yılında jandarmayı tarif ederken, "Jandarma öyle bir kuvvettir ki doğrudan hükümet ile halk arasında bir köprü olup sürekli halk ile temas hâlinindedir. Vazifesini hakkıyla yerine getirmek için gerek hükümet ve gerek halk yanında güvenilir ve şahsiyetli olması şarttır. Hükümet güvenini, halkın emniyet ve saygısını kazanamayan bir jandarma, jandarma sayılamaz" (J.Gn.K.İığı Tarihi, Cilt II, 2002) demiştir. Hâlen 81 il, 933 ilçe ve 1.525 karakol ile tüm Türkiye sathında görev yapan Jandarma, köklü tarihi ve birikimi ile vatandaşa mâl olmuş, halkın emniyet ve saygısını kazanmış bir kurumdur. Nitekim buna ilişkin anlatılan bir anekdotta, "Sert rüzgârların estiği, tipinin henüz dindiği buzlu ve puslu bir havada kahvede vakit geçiren köylüler pencereden uzaktan yaklaşan bir karaltı görürler ve ne olduğunu merak ederler. Bu sırada çayını yudumlamakta olan aksakallı bir ihtiyar yerinden kalkma lüzumunu dahi hissetmeden şöyle der, "Kim olacak oğul! Bu havada ya kurttur, ya jandarma!" ifadesi (J.Gn.K.İığı Tarihi, Cilt I, 2002) tarihe mal olmuş bu fedakârlığın yalın halk diliyle açık bir biçimde ortaya konmasıdır. Aynı şekilde Birand, Jandarmanın fedakârlığını ve görevinin ne kadar zor olduğunu "Meclisten çıkan bir yasayı Jandarma kar fırtına demeden Erzincan Dağı'ndaki Çakmak Köyü'ne götürüp tutanağını düzenlemekten de sorumludur." (Birand, 1986: 215) diyerek açıklamıştır. Bu bakımdan Jandarma halk için, hastası olduğunda, yolda kaldığında, yolu kapandığında, parası olmayıp aç kaldığında ulaşabildiği, başvurabileceği ve geri çevrilmeyeceği bir kapı konumundadır. Güvenliği sağlamada hafıza önemli bir faktördür. Köklü tarihi ile jandarma, sorumluluğundaki bölgenin ve halkın güvenlik hafızası durumundadır.

Jandarmanın sarı renkli beş şualı ay yıldızında bulunan şualar, tevazu, fedakarlık, kahramanlık, vatan sevgisi ve bir kanun ordusu olmasını simgelemektedir (Güvenlik Algısı ve Jandarma, 2012:54). Şuanın tam ortasında “fedakârlık” bulunmaktadır. Fedakârlık ve tevazu jandarma için bir kurum kültürüdür. Bu kültür her personele okullarda ve eğitim merkezlerinde öğretilmekte, içselleştirilmekte ve personelin görevi esnasında uygulaması beklenmektedir. Jandarma personeli, meslek hayatı boyunca en az dört defa olmak üzere (Hâlen yedi kez bu hizmeti yapan jandarma personeli vardır.), halk arasında şark hizmeti olarak bilinen ikinci coğrafi bölgeye gitmektedir (J.Gn.K.lığı İstatistikleri). Bu hizmetin yapıldığı alandan anlaşılması gereken, il, ilçe veya köy merkezleri değil, çoğu zaman hiç kimsenin olmadığı meskûn mahâllerin dışıdır. Sosyal imkânlardan yoksun olan bu yerlerdeki zorluğu, jandarma personelinin kendisi ile birlikte eşi ve çocukları da paylaşmaktadır.

Ankara, Beytepe’de bulunan ve halka açık olan müzede, bugüne kadar onbinlerce jandarma şehidinden isimleri tespit edilen 10.423 şehidin kaydı bulunmaktadır. Terör olaylarının yoğunlaşmaya başladığı 1984 yılından 2013 yılına kadar, doğrudan ve dolaylı olarak, terörle mücadele harekâtında J.Gn.K.lığı mensubu 3.548 personel şehit olmuş, 8.672 personel yaralanmıştır (J.Gn.K.lığı İstatistikleri: 2012). Birinci İnönü Savaşı’nda 95 şehit, İkinci İnönü Savaşı’nda 681 şehit, Büyük Taarruz esnasında 2.525 şehit ve son olarak Kıbrıs Barış Harekâtı’nda toplam 498 şehit verildiği (www.msb.gov.tr/arşiv) göz önünde bulundurulduğunda, jandarmanın güvenliği sağlarken verdiği kayıpların boyutları daha iyi anlaşılabilir. Jandarma tarafından sadece 2012 yılında, 300.000’e yakın âsâyiş olayına müdahâle edilmiş, 256.422’sinin faili yakalanmış, 478.000 adli faaliyet (Zorla getirme, tutuklama, yakalama emri vs.) yerine getirilmiştir (J.Gn.K.lığı İstatistikleri, 2012). Önemli olay olarak nitelendirilen yağma (gasp), kasten öldürme ve yaralama olaylarında suçluları yakalamadaki başarı oranı yüksektir. Bunun dışında, cezaevlerinin dış koruması ve sevk işlemleri ile çevre koruma, arama-kurtarma, kaçakçılık ve organize suçlarla mücadele, kültür ve tabiat varlıklarının korunması gibi görevler de yerine getirilmektedir. Bütün bu çalışmalarda jandarma personelinin gerektiğinde 24 saat görev yaptığı da bilinmektedir.

Bakış açısına göre, jandarmadan hep değişik beklentiler olmuştur. Bazı durumlarda, jandarmanın ne olduğu, ne maksatla oluşturulduğu, güvenlik alanındaki rolü tam olarak bilinmeden ve fedakârca hizmetleri göz ardı edilerek eksik bilgilerle değerlendirmelere tabii tutulduğu görülmektedir. Jandarma ile ilgili beklenti ve eleştirilerin bazen askerî, bazen de kolluk yönüyle ilgilidir. Ancak değerlendirmelerde, jandarmanın her ikisinin de

özelliğini bünyesinde barındıran fakat her ikisinden de farklı, tamamen kendine özgü özellikleri olan bir kuvvet olduğunu göz önünde tutmak gerekir. Jandarmanın özelliği, her durumda kullanılabilecek bir ara kuvvet olmasıdır. Askerî yönüyle dayanıklı, disiplinlidir, güven verir, zor şartlar altında görev yapar. Gerekğinde bir asker gibi savaşabilir. Diğer taraftan, kolluk yönüyle yumuşak gücü temsil eder, suç işlemeyenlerin yanında ve koruyucusudur. Kanunları, yasaları, halkla ilişkilerdeki temel prensipleri bilir ve uygular. Bu özellikleri ile jandarmanın, Türklerde bir devlet geleneği olarak tarih boyunca yerini değişik isimlerle muhafaza ettiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

2803 Sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu ve Yönetmeliği, (1984), Ankara: J.Gn.K.lığı Basımevi.

Akgündüz, A. (2001). **İslam ve Osmanlı Hukuku Külliyyatı**, Kamu Hukuku, Cilt I, İstanbul: Osav Yayınevi.

Alpar, G. (2005). **15 Years in the Gambia**, Banjul, The Gambia: GAFT Publishing.

Alpar, G. (2007). **Türkiye'nin Afrika Ülkeleri ile İlişkilerini Geliştirmesinde Gambiya Modeli**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Altundağ, S. (1988). **Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı Mısır Meselesi**, 1831-1841, I.Kısım, Ankara: TTK Basımevi.

Alyot H. (1947). **Türkiye'de Zabıta (Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durumu**, C.2, Ankara: Kanaat Basımevi.

Alyot, H. (2008). **Türkiye'de Zabıta, Tarihi Gelişim ve Bugünkü Durum**, Ankara: Kozan Matbaası.

Arıs, H. (2007). **Türk Silâhlı Kuvvetleri**, Ankara: Mönch Türkiye Yayıncılık.

Asırlık Çınar, (2004). Jandarma Okullar Komutanlığı, Ankara: Kozan Matbaacılık.

Atasoy, Ş. “**Çanakkale Siperlerinde Türk Jandarması**”, Jandarma Dergisi, Sayı 45, Ankara: J.Gn.K.İği Matbaası.

Aydın A.H. (1996).**Polis Meslek Hukuku**, Ankara: Doğu Matbaası.

Aydoğan, E. (1999). “**Samsun Bölgesinde Jandarma Birlikleri Oluşturma Faaliyetleri**”, 19 Mayıs Milli Mücadele Sempozyumu 20-22 Mayıs 1999, Samsun.

Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı Tarihçesi, (2013). Ankara:J.Gn.K.İği Yayınları.

Bardakçı, İ. (1996). “**Yeniçeri Ocağının Söndürüldüğü gün**” XXVIII, İstanbul: Tarih ve Medeniyet.

Bazetta, N. (1914). **Illustrazione Popolare**, “İtalya, “Cimento, Eroismi, Ideali (1814-1914)”. 21 Mayıs 1914, İtalya: Carabinieri.

Beccaria, C. (2003). “**An Essay on Crimes and Punishment**”, Francis T. Cullen and Robert Agnew (Eds.), “Criminological Theory: Past to Present”, Secont Edition, Essantial Readings, Great Britain:SAGE Publications.

Bingöl, M. (2010). “**Önümüzdeki Yıllarda Jandarmalara Duyulan İhtiyaç**”, Jandarmalar ve 21.Yüzyılda Güvenlik Tehditleri Konferansı, Hollanda Savunma Akademisi, Hollanda.

Birand M. A. (1986). **Emret Komutanım**, İstanbul: Milliyet Yayınları.

Clive E. (1999), **Gendarmes and the state in Nineteenth-Century Europe**, Oxford University Press: Oxford.

Dünya Jandarmaları ve Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri, (2012). J.Gn.K.İği Yayını, Ankara: J.Gn.K.İği Matbaası.

Emniyet Genel Müdürlüğü, “**Zabitanın Birleştirilmesi ile İlgili Girişilen Teşebbüsler**” başlıklı rapor, (1947).

Ergin, M. (2002). **Orhun Abideleri**, s.XVI-XXII, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Ergül, E. (2008). “**Küresel Köyde Suç ve Adalet**”, Ankara: Adalet Yayınevi.

Gobinet, P. (2008). **“The Gendarmerie Alternative: Is There A Case for The Existence of Police Organizations with Military Status in The Twenty-First Century European Security Apparatus?”**, Vol. 10, Number 4, International Journal of Police Science & Management.

Güvenlik Algısı ve Jandarma, (2012). Ankara: J.Gn.K.İği Matbaası.

www.bilturk.org, (Erişim Tarihi: 01 Mart 2013). **Balkan Savaşlarının Yüzüncü Yıl Anısına**, 09 Mart 2013.

<http://www.jandarma.gov.tr> (Erişim Tarihi: 06 Mart 2013).“Avrasya Askerî Statülü Kolluk Kuvvetleri (TAKM) Teşkilatı Kuruldu.”, 28 Ocak 2013 No: BN-02/13.

http://www.jandarma.gov.tr/diger/dis_ilişkiler.htm, (Erişim Tarihi: 09 Mart 2013).

<http://www.msb.gov.tr/arşiv> (Erişim Tarihi 15 Nisan 2013).

<http://www.fransizcasözlük.net/marechaussee.htm>, (Erişim Tarihi: 05 Mart 2013).

<http://www.europeangenfor.org/organization/participating-forces/observers>, (Erişim Tarihi: 05 Mart 2013).

<http://www.fiep.org>, (Erişim Tarihi: 01 Mart 2013).

<http://www.jandarma.gov.tr>, (Erişim Tarihi 06 Mart 2006).

Hünalp, N. (1941). **“Jandarmanın İlk Teşkilinden Bugüne Kadar Muhtelif Bakımdan Geçirdiği Safahatı Kısaca Tetkik ve Mütalaa”**, İstanbul.

Hünalp, N. (1928). **“Büyük Harpte Ordu Emrinde Jandarmanın Yaptığı Vazife”**, Jandarma Mecmuası, Sayı 16, İstanbul.

İslam Ansiklopedisi, (1963): İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.

Işık, H. (1974). **Çanakkale ve İstiklal Savaşında Türk Jandarması**, Ankara: J.Gn.K.İği Matbaası.

Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, (2002), “**Türk Harp Tarihinde Jandarma**”, J.Gn.K.İği Yayınları, Cilt 2, Ankara: Kozan Ofset.

Jandarma Genel Komutanlığı Tarihi, (2002). **Türk Harp Tarihinde Jandarma**, J.Gn.K.İği Yayınları, Cilt 2, Ankara: Kozan Ofset.

Jandarma Meslek Bilgisi-1, (2010). Ankara: J.Okll.K.İği Yayını.

Jandarma Genel Komutanlığı Tanıtım Broşürü, (2012). Ankara: J.Gn.K.İği Genel Sekreterliği Yayını.

Jandarma Genel Komutanlığı İstatistikleri, 2012.

Jandarma Mecmuası, Sayı 66, J.Gn.K.İği Yayını, Ankara:J.Gn.K.İği Matbaası.

Jimenez, A. D. (2010). “**Guardia Civil ve Kamu Güvenliği**”, 07 Aralık 2010 tarihinde icra edilen “ Jandarmalar ve 21.Yüzyılda Güvenlik Tehditleri” Sempozyumu, Hollanda: Hollanda Savunma Akademisi.

Karal, E. Z. (1983). **Osmanlı Tarihi**, c.V. Ankara: TTK Basımevi.

Kayalıbalı, İ. ve Arslanoğlu C. (1973). **Türk Kültürü**, (Ağustos-Ekim Sayıları, Sayı 130-132, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara: Ayyıldız Matbaası.

Luttenbeck, D. (2004). **Between Police and Military, The New Security Agenda and the Rise of Gendarmerie, Cooperation and Conflict**, Journal of the Nordic International Studies Association, 39/13.

Lutterberg, D. (2005). “**Blurring the Dividing Line: The Convergence of Internal and External Security Western Europe**”, European Security, Vol.14, No:2.

Milliyet ve Akşam Gazeteleri, 27 Ekim 1954.

Milliyet Gazetesi, 29.07.1956.

Milliyet Gazetesi, 04 Mart 1959.

Munger, M.C. (2000). **Analyzing Policy: Choices Conflict and Practice**, New York: WW. Norton&Company.

Orhonlu, C. (1967). **Osmanlı İmparatorluğunda Derbent Teşkilatı**, İstanbul: Ed.Fak. Matbaası.

Özel, M. (1999). **Türk Ordusu**, T.C.Kültür Bakanlığı, 2.Basım, Ankara: Plaka Matbaası.

Polat, C. (2013). **“Askerî Statülü Kolluk Kuvveti Olarak Jandarmanın Dünyadaki Konumu”**, Jandarma Dergisi, Sayı: 135, Ankara: Başak Matbaası.

Sady, S. (2011). **La Gendarmerie Nationale Senegalaise**, Paris: L'Harmattan.

Safa, P. (1959). **“Türk Jandarması”**, Milliyet, 16 Şubat 1959.

Sarı, M. **”İlköğretim Öğrencilerinde Polis Kavramının Metaforlar Aracılığı ile İncelenmesi”**, Polis Bilimleri Dergisi, Cilt 12(2).

Sarıcakoyunlu, Z. (1993). **Cumhuriyet Döneminde Türk Polis Teşkilatı**, Kayseri.

Silâhlı Kuvvetler Tarihi, (1978). Cilt III, Ks.5, Ankara: Genelkurmay ATASE Başkanlığı Yayınları.

Soytürk M. (2012). **“Modern Devlet ve Güvenlik: Fransa, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğunda Jandarma Teşkilatı”**, History Studies, International Journal of History, Volume 4 Issue 2.

Süer H. (1986). **1877-1878 Osmanlı Rus Harbi, Rumeli Cephesi**, Ankara.

Sümer F. (1972). **Oğuzlar (Türkmenler)**, 2'nci Baskı, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.

- Taşagül, A. (1995). **Gök-Türkler II**, Ankara: Cilt 1, Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Taşagül, A. (1999). **Gök-Türkler II**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Tongur, H. (1967). **Türkiye’de Genel Kolluk Teşkil ve Görevlerinin Gelişmesi**, Ankara: Kanaat Matbaası.
- Uçarol, R. (1982). **Siyasî Tarih**, İstanbul: Harp Akademileri Basımevi.
- Ulus Gazetesi, 08 Temmuz 1935.
- Ursavaş, A. S. (2000). **Klikya Dramı ve Urfa’nın Kurtuluş Savaşları**, Çev.Hüseyin Işık, Genelkurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara: Genelkurmay Basımevi.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1941). **Osmanlı Devlet Teşkilatına Medhâl**, İstanbul: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Uzunçarşılı, İ.H. (1988), **Osmanlı Teşkilatında Kapıkulu Ocakları**, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Yaşar, İ. (1997). **151’inci Kuruluş Döneminde Jandarmanın Tarihi Gelişimi**, Jandarma Dergisi, Sayı 81, Ankara: J.Gn.K.İği.
- Yılmaz, E. (1982). **Hukuk Sözlüğü**, Ankara: Yorum Matbaacılık.
- Zeldin, T. (2010). **İnsanlığın Mahrem Tarihi**, Çev. Elif Özsayar, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.